

آقا میرزا مرتضی قلی خان - ایستاده
 که قرار شده است فردا مرتکبین خلاف قانون استنطاق شوند صبح است و امیدواریم که بزودی استنطاق شده و مجازات داده شوند ولی میخوام از اعضای کمیسیون بپرسم که آیا این اشخاص احوال مأموریتی که دارند استنطاق خواهند شد یا سلب مأموریت از آنها شده و بعد استنطاق می شوند.

مستشارالدوله - بدیهی است که باید بدو استنطاق شده و بعد بدرجه تقصیر بآنها مجازات داده شود و شاید آنوقت یکی از مجازات آنها سلب شئون از آنها باشد.

وکیل الرعایا - عقیده حقیر این است که مطالب را طوری شروع میکنند که بعضی و کلا امر را مشتبه میکنند باید دانست این اسباب را چه طایفه فراهم میآورد شاهنشاه عادل ما خود شخصه حافظ و نگاهبان و میری قانون است بیش از و کلا مایل است که امور از مجرای قانون عبور نمایند لکن اشخاصی که میخواهند گمانی سابق مشغول هوا پرستی باشند هنوز هم در دربار ایران نفوذی دارند و خاطر مبارک شاهنشاه را از ملت مکز می نمایند و برای رسیدن باین مقصود شاید یکی از اسبابها را هم اندازی تصور کرده اند ما و کلا که باید حقوق سلطنت را محفوظ بداریم هر چه سعی داریم باید در این مورد بنمائیم که بعضی اشخاص با فرض هوا پرستی از دربار ایران دستشان کوتاه بشود که شاهنشاه عادل ما با کمال راحت و خوبی از حال رها و عموم ملت کاملاً مطلع شود مادامی که این قبیل اشخاص بآن مقام مقدس مقاصد خودشان را عرضه نمایند تصور نمیکند پادشاه ایران و ملت ایران آسایشی تمام حاصل نمایند باین اسباب ما هم بشرروطیت ایران تزلزل وارد نخواهد شد و نتیجه که از این اسبابها می برند اینست که مجالس را مشغول میکنند نمیتواند بوظیفه خود عمل نماید هر چه زودتر باید اسبابی فراهم نمود که این افراد تبدیل باشخاص شاه پرست ملت دوست و وطن پرست بشوند بعقد محقر علاج این است و بس.

آقا سید عبداللّه مجتهد - البته تمام اینها صحیح است ولی فعلاً باید این مردم را ساکت کرد و باید استمهالی بود و چند روزی معین کرد که نتیجه صحیح گرفته شده و بآنها جواب داده شود.

رئیس - همین طور که فرمودید صحیح است همین مسئله که آقای مستشارالدوله گفته نتیجه کمیسیون امروز بود خوب است بملت اظهار شود که آنها را باطمینان خاطر برونند خانه های خودشان و تا روز پنجشنبه تأمل نمایند و اشخاصی هم که باید نظارت در استنطاق داشته باشند معین کرده و بعد بآنها اطلاع می دهیم فردا هم مجلس خصوصی خواهد بود.

مجلس ختم شد

رئیس - میثی که در شب از طرف و کلائی محترم انتخاب شدند از برای شرفیابی حضور مبارک اعلیحضرت همایونی سه ساعت بغروب مانده شرفیابی حاصل کردند که تفصیل آنرا (جناب حاجی امام جمعه) و (آقای حاج سید نصرالله) و (آقای مستشار الدوله) و (آقای حسین قلیچان نواب) و (آقای حاج معین التجار) و (آقای حاجی محمد اسمعیل آقا) فرداً فرد عرض خواهند کرد بنده همین قدر می توانم بگویم که تمام آمل و آرزوی اعلیحضرت اجرای مواد قانون اساسی است و منتهی درجه ملت را دوست داشته اند و میدارند و این ملت را بمنزله اولاد خود میدانند و بهیچوجه تفاوت و معایرتی در بین اولاد خود و ملت نمی گذارند.

آقای حاج امام جمعه - همان طور که جناب رئیس فرمودند تقریباً سه ساعت ونیم بغروب مانده بدربار رفتیم بیش از آنکه شرفیاب حضور اعلیحضرت همایونی بشویم در منزل وزیر دربار با هیئت وزراء و جمعی از محترمین مملکت مثل جناب عضدالملک و نیرالدوله مجلسی تشکیل داده مطالبی که دلخواه ملت و و کلا بود گفتگو کردیم و آقایای قبل از ما شرفیاب شده و خیلی طول دادند اگر چه همه آنها را ما زمان مراجعت ملاقات نکرده فقط جناب صنیع الدوله را ملاقات کردیم معلوم شد که مطالب را تماماً نتوانسته بودند در حضور همایونی بقیولانند بعد که ما شرفیاب شدیم اولاً اشتباهی که در خاطر مقدس ملوکانه کرده بودند این بود که ملت نمیخواهند آن اشخاصی که سوه قصد نسبت بذات همایونی نموده اند دستگیر و استنطاق و مجازات شوند میخواهند باین ترتیب آن مطلب را از میان ببرند بعد ما عرض کردیم زمانی که ما شرفیاب حضور همایونی میشویم اگر چه آن اہت سلطنتی مانع است و ما نمیتوانیم آنچه را که مقصود باطنی خودمان است بطور کامل اظهار نمائیم ولی تکلیف ما است آنچه را که صلاح مملکت است عرض نمائیم فرمودند بگوئید عرض کردیم این قانون اساسی بجهت این نوشته شده که فاضل بین حدود سلطنت و ملت باشد اعلیحضرت تصدیق فرمودند بعد عرض شد که چون بعضی از این مواد قانون اساسی مبتلاء به عموم است که تمام افراد ملت از ضمه و قوی چشم داشت بان دارند اینست که اجرای این ماده که فی الجمله تا غیر افتاده ملت بهیچان آمده استندما دارند که اجرا شود اعلیحضرت فرمودند که اگر بداتم رضایت ملت در اینست که من بعد ها از آن اشخاص که سوه قصد من نمودند تعقیب نمایم دیگر اقدامی نمیکند و رضایت ملت را میخوام و عفو و اغماض از این اشخاص می نمایم دو باره عرض شد که مقصود ملت این نیست که اشخاص مرتکبین گرفتار نشده و مجازات نرسد بلکه ملت کمال جدوجهد را دارند که این اشخاص دستگیر شده بمجازات برسند زیرا وقتی که سوه قصدی نسبت بسطان مملکت نمودند دیگر برای افراد ملت امنیت نخواهد بود و بیک اندازه رفیع شهبه از خاطر مبارک شده و فرمودند من هیچوقت راضی نمی شوم که خلاف قانونی در مملکت بشود و هیچ قصدی ندارم فردا میگویم حاکم و مأمورین نظمی و غیره حاضر شوند در استنطاق.

مستشار الدوله - همان طور که جناب آقای حاجی امام جمعه فرمودند اجمالی از مفصل بود معلوم است آنچه که در حضور همایونی سؤال و جواب شده است ذهن ما کفایت ضبط آن را نمی کند ولی اجمالاً این است که انقضاء شهبه در ذهن مبارک اعلیحضرت کرده بودند که آن اشخاصی که سوه قصد نسبت با اعلیحضرت نموده اند استنطاق نشوند و این مطلب منکشف نکردند از این مسئله تا یک اندازه رفیع شهبه از خاطر مبارک همایونی شده مطلب دیگر این بود که خاطر مبارک را متوجه این نکته کرده بودند که اگر باستنطاق مأمورین اقدام شود استنطاق آن اشخاص از میان خواهد رفت رفیع این شهبه هم شد باین معنی که این دو استنطاق باینکه دیگر منافعی نیست مسئله دیگر این بود که با اعلیحضرت مشتبه نموده بودند که در این مورد مخالفت با قانون اساسی شده این مسئله هم چون قانون اساسی حاضر بود مواد راجع بآن ترانزات شد معلوم شد که مخالفت قانون شده چیزی که هست چون این مملکت تازه قانونی شده اینست که درست التفات بخواهد قانون نمی شود از این جهت این اشتباهات گاهی برای بعضی حاصل میشود بالاخره بعد از مذاکرات زیاد اعلیحضرت همایونی اظهار کمال همراهی را نموده و قرار شد که حاکم و رئیس نظمی از آنجائی که جزو نظامی هستند باین مناسبت فردا در وزارت جنگ استنطاق شوند.

آقا سید حسن تقی زاده - همان طور که جناب حاج امام جمعه فرموده اند عمده و روح قانون اساسی مملکت همان امنیت مالی و جانی شخصی و افراد ملت است در ممالک مستبدانه خصوص در ایران هیچ وقت ملت در امان نبوده و همیشه به مال و جان آنها تعدی میشد در این دو ساله ادواری که از برای ماطی شد چنانچه در روزنامه های خارجه هم نوشته شده که ملت ایران اتصالاً قانون اساسی می خواهند و ما نمیتوانیم قانون اساسی اینها کی تمام خواهد شد اگر ما این ادوار را طی نمیکردیم قانون اساسی ما محکم نمیشد زیرا که قانون فقط کاغذ و مرکب است تا این طور نشود مجازات مرتکبین خلاف قانون معلوم نمی شود و در این چند موقع هم اعلیحضرت همایونی نیت مقدس خود را در استحکام اساس مشروطیت ظاهر فرموده اند و امیدواریم که ما هم ادای تشکرات خود را فعلی بنمائیم چنانچه تکلیف مجلس نبود مہذا در باب گرفتاری اشخاصی که سوه قصد در باره اعلیحضرت نموده اند با وزراء مکرر مذاکره کرده و مطالبه شده است ما باید یک درجه بالاتر رفته و خدمت را تکمیل بنمائیم بهمان طور که آتشب عرض کرده باید یک مجلس فوق العاده تشکیل داده و در گرفتاری آن اشخاص دخالت نمائیم تا مثل آفتاب روشن شود و جای شهبه باقی نماند و گمانه این است که این خدمت بزرگی است که با اعلیحضرت همایونی کردیم.

آقای حاج امام جمعه - غیر از این که اجرای قانون اساسی وظیفه اعلیحضرت است که رئیس قوه مجریه است در این موقع که پیشگاه مقدس ایشان القاء شهبه کرده اند بازم اعلیحضرت همایونی این طور همراهی می فرمایند پس باید مجلس و عموم ملت هم اظهار تشکرات قلبی و نهایت همراهی را در گرفتاری مرتکبین سوه قصد بنمایند.

مذاکرات روز سه شنبه ۱۲
شهر ربیع اول ۱۳۲۶
دارالشورای ملی
 خلاصه مذاکرات روز شنبه نهم را آقا میرزا مرتضی قلیچان قرائت کردند.
لایب رئیس - مطرح مذاکرات بقیه قانون انجمن تجار است.
 (شروع بقرات قانون انجمن تجار می شده چندین مواد آن تصحیح و تصویب شده شروع به مذاکرات لازمه شد)

ویل الرعایا - پس از اظهار تشکر از پیشکاه اقدس هایونی مرض میکنم که عقیده بنده این است و کلائی که مشرف شده اند پس از رفع شبهه از قلب مبارک هایونی باید استدعا کرده باشند اخصاصی که این طور القاء شبهه نمایند بعد ما آنها را در پیشکاه مقدس هایونی راه ندهند زیرا که آنها همیشه میتوانند القاء شبهات بنمایند در صورتیکه ما هم آنجا بنشینیم که رفع شبهه را بنمائیم و سؤال میکنم که آیا این استدعا شده است یا خیر.

حاج معین التجار - اینکه اعلیحضرت چند دفعه فرمودند که من از این مسئله صرف نظرمی نمایم گویا بطور اعتراض بود زیرا که فرمودند از مامورین نظمی تا اکنون چندین مرتبه اینطور اقدامات شده و ملت همچنان نگرده آمد در این موقع همچنان بنمایند و اگر صلاح میدانند بنهم از مرتکبین صرف نظر بنمایم که این لکه تاریخی برای ملت ایران باقی بماند که نسبت بشاهان سوء قصد کردند از آن ها حمایت نمودند این بود که ما عرض کردیم هر گاه اعلیحضرت هایونی هم از مرتکبین این سوء قصد صرف نظر فرمایند ملت صرف نظر نخواهد کرد و مقصود ملت این است که بطور قانون این اشخاص گرفتار و مجازات شوند نه بطور بی تربیتی و قبیلی خیلی اصرار شد فرمودند باشد من بحالات خود رامیکنم و صبح بشما اطلاع میدهم حتی اینکه دو سه مرتبه هم حرکت کردند که تشریف ببرند باز ما جلوشان را گرفته و استدعا کردیم تا اینکه حاضر شدند باینکه آن اشخاص هم استنطاق شوند

حسینی خان - این مجلس که نماینده ملت است تشکر میکنم از مساعدت و همراهی های اعلیحضرت که این ملت را برای داخل شدن در راه ترقی و تمدن و مشروطیت و ادان فرمودند و اما این که فرموده اند اگر میخواهید صرف نظر می کنیم از مرتکبین این امر بنده عرض می کنم همین طور که این ملت حاضر شده اند برای این که مخالفت قانون نشود و بهمه عالم ثابت کرده اند که قابل مشروطیت هستند همین طور هم باید حاضر شوند برای حفظ مقام مقدس اعلیحضرت و نباید جد وجه کنند که مرتکبین این سوء قصد گرفتار و مجازات شوند و باید همه روزه بمجلس و بوزرا فشار بیاورند و گرفتاری مرتکبین را بخواهند اما این که گفتند مامورین در وزارت جنگ استنطاق شوند عرض میکنم که خود این مسئله موافقت با قانون ندارد اگر چه نوشته شده که در وزارت جنگ محکمه برای اشخاص نظامی تشکیل میشود و اگر چه حاجب الدوله یا رئیس نظمی هم دارای درجه نظامی هستند لکن افتخاری بوده و نیز حاکم شهرند و جزو وزارت داخله هستند پس باید بدلیه حاضر شده و استنطاق شوند که مکان رسمی احقاق حقوق تمام ملت است.

آقا شیخ محمد علی - بنده تشکر میکنم از ذات اقدس اعلیحضرت که تا امروز همراهی از قانون اساسی مملکت فرموده اند ولی تاسف میخورم از این که بعضی مفسدین دور چنین سلطان ملت پرست و وطن دوست قانون خواهی را گرفته اند و همه روز القاء شبهه می نمایند یکدفعه عرض کردم حالا هم میگویم که خوبست یک هیئت از وکلا بطور تبادل بین ملت و اعلیحضرت واسطه باشند که اشخاصی که از راه قساد دخل میبرند و القاء شبهه

مینمایند دیگر نتوانند القاء شبهه نمایند و ما در باب معین کردن محل استنطاق قول آقای حسینی خان صحیح است ولی این هیئت که از طرف مجلس منتخب شده اند البته تمام قانون اساسی در نظرشان بوده و همان وزارت جنگ را که مین فرموده اند تصویب مینمایم.

آقا شیخ حسین - بنده متشکرم از این هیئت از اینکه مطلبی را که مقصود مجلس و ملت بوده بحضور هایونی مرض و اظهار داشته اند و این مسئله هم که گفتند این اشخاص در وزارت جنگ استنطاق شوند بنده بعصه خود تصویب مینمایم و صحیح است اما آن مطلبی را که اعلیحضرت فرمودند اگر ملت میخواهند من از این مسئله بکالی صرف نظر میکنم بنده میخواهم مرض کنم که نباید از این مسئله صرف نظر کرد و مرتکبین این سوء عمل گسانی هستند که میخواهند بین اعلیحضرت و ملت مابینت باشد و مجلس حشش این است که هر روزه وزیر داخله را بخواهد و فشار بیاورد تا اینکه مرتکبین را دستگیر نمایند و هیچوقت نباید از این اشخاص صرف نظر شود.

امان اللہ میرزا اینکه گفته شد نباید در وزارت جنگ استنطاق شوند عرض میکنم در غیر مورد جنسه و جنایت اجزاء نظامی باید در وزارت جنگ استنطاق شوند مجلس ختم شد

مذاکرات روز شنبه

۱۴ شهر ربیع الاول ۱۳۲۶

دارالشورای ملی

خلاصه مذاکرات روز ۳ شنبه ۱۴ آقامیرزا مرضی قلی خان قرائت کردند اسامی و کلائی که در روز ۳ شنبه غایب بودند قرائت شد

حاجی محمد ابراهیم - فایده این چه چیز است.

رئیس - اگر بعدها بوقت حاضر نشدن در روزنامه درج و اعلان خواهد شد.

حاج سید عبدالحمید شهبهانی - جناب آقا شیخ محمد کاظم از علما و فضلا هستند و وکیل تربت میباشد این است که حال تشریف آورده اند و اعتبارنامه ایشان هم در کمیسیون ملاحظه شده در کمال صحت و اعتبار است

رئیس - انشاء الله مبارک است و امیدوار هستم که بخوبی از عهده ماموریت خود بر آید و این رقعہ ایست که از وزارت داخله رسیده است قرائت شود.

(قرائت شد قریب باین مضمون)

مجلس شورای ملی شیدالله اذکانه چند وقت است بودجه وزارت داخله و نظامنامه آن بمجلس فرستاده شده تا اکنون تنقیح و تصویب نشده و محل توجه نگشته لهذا متذکر میشود که از زمان مشروطیت کابینه وزارت داخله مشغول همه نوع خدمت بوده اند و مدتی است که حقوق نگرفته اند با این مسؤولیتی که دارند صحیح نیست که بیش از این بتأخیر بیفتند

رئیس - این بودجه نیست و قانون بودجه است حالا خوانده میشود فقط برای اینکه ازمان آقایان وکلا مستعضر شده اگر تصویب نمودند رجوع بکمیسیون بشود. (در این موقع شروع بقرائت نظامنامه بودجه وزارت داخله گردید)

رئیس - این نظامنامه بودجه داخلی وزارت داخله است باید رجوع بکمیسیون بشود حالا خوبست بکمیسیون مایه رجوع بشود یا آن که کمیسیون فوق العاده تشکیل بشود.

آقا سید حسن تقی زاده - همان طور که قوانین و نظامنامه وزارتخانهها میرسد و گفته شد که از موارد مختلفه میرسد و مناسبت ندارد باید یک کمیته قانونی تشکیل شده و قوانین را بنویسد که با هم تناسب داشته باشند همین طور است بودجه های وزارتخانهها چند روز است که بوده و وزارت خارجه رسیده در کمیسیون وزارت خارجه و بودجه وزارت علوم هم همین طور و هیچکدام هم با یکدیگر تناسب ندارند بعضی زیاد است و بعضی خیلی کم است پس باید یک کمیسیونیکه تمام آنها را بطور تناسب بنویسد تشکیل شود و درخواستم میگویم که ما در این مواقع چرا باید این بودجه ها را بزودی قبول کنیم همان طور که قوانین را ترجمه کرده و ماخذ فرار میدهند همین طور بودجهها را هم باید از روی بودجههای ممالک متمدنه ملاحظه کرده و ماخذ فراد داده و بطور سهل و مقدراری کمی شود مقرر دارند نه این قسم که بطور افراط و تفریط باشد.

احسن الدوله - هر چه می بینیم از مخارج است که مینویسند و اید آزدخل اسمی نبرده و چیزی مینویسند که چه باید کرد و از چه ماخذی دخل را بدست آورد.

رئیس - حالا این نظامنامه را باید بکمیسیون رجوع کرد بانه آن کمیته که جناب تقی زاده میگویند برای نوشتن قوانین صحیح است و تشکیل خواهد شد ولی حالا در این نظامنامه چه رای میدهند.

وکیل التجار - آن کمیسیون مایه دائمی که در مجلس تشکیل شده خیلی کار دارد و هنوز بودجه هذه السنه مملکت نگذشته است باعتقاد بنده این بودجه وزارت داخله بهمان کمیسیون فوق العاده که آقای تقی زاده گفتند رجوع بشود و آنها اهل علم هستند و همان طور هم که تقریر کرده یک ماخذی برای آن قرار میدهند بجهت حکم و وزراء و نواب آنها در جات معین نمایند کمیسیون مایه بواسطه کثرت مشغله نمیتوانند رسیدگی نمایند و بودجه خود مملکت مانده.

مؤتمن الممالک - بهمانطور که عرض شد بهر کمیسویی رجوع میشود بشود ولی تعیین حقوق نمیشود کرد مگر اشخاصی را معین نمایند زیرا که اکثر از مستخدمین دولت هستند که فعلا حقوق دارند باید معین بشود.

آقا شیخ محمد علی - در این که باید این نظامنامه رجوع بکمیسیون شود حرفی نیست اما آن کمیسیون فوق العاده که آن روز منتخب شده مخصوص همان کار است نظامنامه این بودجه و سایر بودجهها باید یک کمیسویی باشد که همه از روی تناسب باشد که اگر هر یک بیک کمیسویی رجوع بشود تناسب باهم نخواهد داشت.

بهر العلوم - این که میگویند اشخاصی برای ملاحظه این نظامنامه معین بشوند صحیح است و این که گفته شد بدون تعیین اشخاص نمیشود عرض میکنم که ما محتاج بتعیین اشخاص نیستیم ولی باید اجزاء وزارتخانهها مواجب معینی داشته باشند غیر از